

PROKARYOTICKÁ BUŇKA - příručka pro učitele

Obecné informace

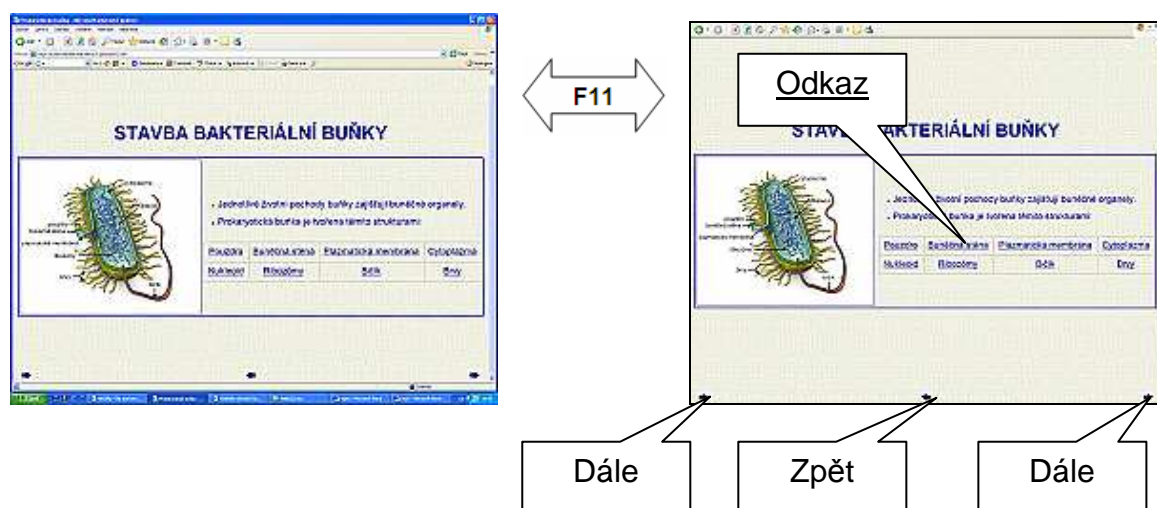
Celek „Prokaryotická buňka“ je rozvržen na jednu vyučovací hodinu. Žáci se postupně seznamují se stavbou bakteriální buňky (s jednotlivými strukturami). Některé struktury jsou doplněny o schémata (pro zajímavost). Témata referátů se částečně kryjí s tématy uvedenými u celku „Úvod do studia buňky“

Navazující učivo

Na téma úvod do studia buňky navazuje „**Stavba eukaryotické buňky**“.

Ovládání interaktivní výukové aplikace

Interaktivní výuková aplikace je především určena pro promítání na interaktivní tabuli. Byla připravena pro prohlížeč MS Internet Explorer 6.0. Výuková aplikace obsahuje skripty v JavaScriptu, proto pro její správnou funkci je nutno povolit skripty. Byla připravena pro rozlišení 1024 x 768. Zvolte celoobrazovkové zobrazení. (K přepínání mezi zobrazením v okně a celoobrazovkovým slouží klávesa **F11**.) Odkazy jsou zvýrazněny podtrženým písmem. Pro přechod na další snímek zvolte šipku umístěnou v dolním rohu snímku.

Vysvětlivky

V další části metodické příručky jsou použity tyto typy písma:

- Text, který mají žáci v pracovních listech (texty souhlasí s výukovou aplikací).
- Text, který si žáci doplňují do pracovních listů.
- *Text, kterým jsou napsány poznámky, doporučení.*

Někdy je vhodné vyzvat žáky, aby tužkou (kdyby později chtěli text opravit) předem vyplnili text v pracovním listu a pak teprve promítnout příslušný snímek.

PROKARYOTICKÁ BUŇKA

PRO = prvo, KARYON = jádro

Buňka s tzv. nepravým jádrem (prvojádrem).

Jedinou membránou v buňce je plazmatická membrána.

Prokaryotické organismy jsou vždy tvořeny jen jednou buňkou (tzv. jednobuněčné).

Mezi prokaryotické organismy se řadí všechny druhy bakterií a sinice.

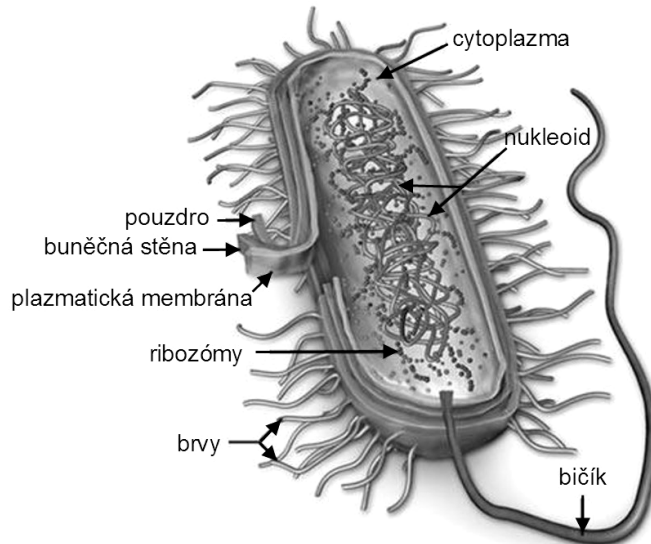
Po kliknutí na odkazy pod obrázky (obr.1 – bakterie, obr.2 – řetízková kolonie sinic) se objeví obrázky pro dokreslení významu jednotlivých druhů. (uvedeno spíše jako zajímavost a motivace). . Okna jsou samostatná a zavírají se křížkem v pravém horním rohu.

V prezentaci pokračujeme kliknutím na ⇨

ÚKOL 1:

Přiřadte do obrázku tyto orgány: pouzdro, buněčná stěna, plazmatická membrána, nukleoid, cytoplazma, ribozómy, bičík, brvy.

Doporučení: Žáci si nejprve sami doplní do pracovních listů a pak posouvají na tabuli. Po kliknutí na se zobrazí výsledek (špatně přiřazené pojmy se přeškrtnou). Pokud chceme test zadat opakovaně, stiskněte klávesu F5, označení správných/nesprávných odpovědí bude zrušeno.

STAVBA BAKTERIÁLNÍ BUŇKY

Jednotlivé životní projevy buňky zajišťují buněčné orgány.

Prokaryotická buňka je tvořena těmito strukturami:

Následuje seznam jednotlivých buněčných struktur. Po kliknutí na pojmy se objeví jejich stručný popis. Pro návrat na seznam struktur klikneme na ⇨. Níže jsou uvedeny obsahy jednotlivých snímků.

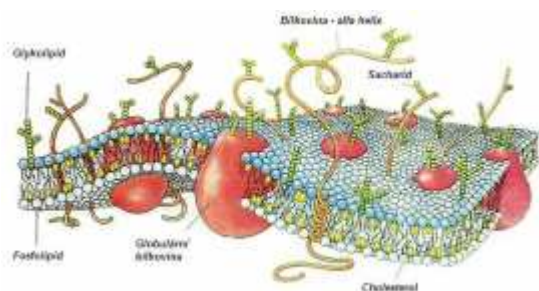
POUZDRO

Je slizovitého charakteru.
Tvořeno různými druhy polysacharidů.
Ochraňuje buňku před vnějšími vlivy.
Může být nápadně zbarveno (např. karotenoidy).

Pro návrat na seznam struktur klikneme na ⇨.

BUNĚČNÁ STĚNA

Má permeabilní charakter (plněpropustná pro všechny látky).
Tvořena z peptidoglykanů.
Slouží k udržování stálého tvaru buňky.

PLAZMATICKÁ MEMBRÁNA

Má semipermeabilní charakter (polopropustný). Tvořena dvěmi vrstvami fosfolipidů, vnořenými proteiny a sacharidy.

Umožňuje transport a sekreci látek.

Může dojít k jejímu odškrcování a vzniku malých váčků (tylakoidů), které obsahují fotosyntetické pigmenty (fotosyntetizující bakterie a sinice).

Po kliknutí na odkaz „Schéma stavby plazmatické membrány“ se obrázek otevře v samostatném okně. Zavřete kliknutím na křížek v pravém horním rohu.

CYTOPLAZMA

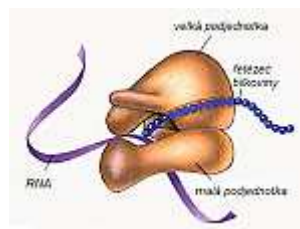
Jedná se o směs koloidních roztoků rozpuštěných organických a anorganických látek.
Rozpouštědlem je voda, která slouží jako důležité prostředí pro metabolické děje
Dochází zde k ukládání zásobních látek.

NUKLEOID

Jiným jménem tzv. nepravé jádro.
 Označení pro kruhovou DNA uloženou volně v cytoplasmě.
 Není ohraničena žádnou membránou.
 Slouží k přenosu genetické informace na dceřinné buňky

RIBOZÓMY

Složeny ze dvou podjednotek (malé a velké).
 Každá podjednotka je tvořena molekulami r-RNA
neohrazenými membránou.
 Umožňují syntézu bílkovin.

Po kliknutí na odkaz „Stavba ribozomu“ se obrázek otevře v samostatném okně. Zavřete ho kliknutím na křížek v pravém horním rohu.

BIČÍK

Delší než buňka. Je tvořen bílkovinami.
 Umožňuje pohyb buňky otáčením bičíku.
 Nachází se u některých bakterií.

Po kliknutí na odkaz „Schéma bičíku“ se obrázek otevře v samostatném okně. Zavřete kliknutím na křížek v pravém horním rohu.

BRVY

Krátká a křehká vlákna tvořená vláknitými bílkovinami,
 Jejich funkce je zatím neupřesněna.
 U některých bakterií.

SHRNUTÍ

Žáci nejprve sami doplní věty do pracovních listů, poté zkontrolují své odpovědi na snímku „shrnutí“.

Bakterie a sinice jsou tvořeny vždy jednou buňkou prokaryotického typu.
 Nemají jádro - genetická informace je přenášena pomocí volně uložené DNA - nukleoid.

Nemají membránové organely (kromě cytoplazmatické membrány).

Po kliknutí na ⇨ se dostaneme na úvodní obrazovku. Zde je možno kliknout na odkaz „Test“

TEST

1. Mezi organismy tvořené prokaryotickou buňkou nepatří:
  - ~~a. bakterie~~
  - b. prvoci
  - c. řasy
  - d. viry

2. Genetické informace u prokaryotických organismů uchovává:
  - ~~a. nuklid~~
  - ~~b. nukleotit~~
  - ~~c. nukleosit~~
  - d. nukleoid

3. Dýchání, fotosyntéza a další metabolické děje probíhají v:
  - ~~a. bičících~~
  - ~~b. nukleoidu~~
  - c. plazmatické membráně
  - ~~d. cytoplasmě~~

Po kliknutí na variantu a, b nebo c se správné odpovědi zvýrazní tučně, nesprávné budou v aplikaci přeškrtnuty. Pokud chceme test zadat opakovaně, stiskněte klávesu F5, označení správných/nesprávných odpovědí bude zrušeno.

***Po kliknutí na ⇨ se dostaneme na úvodní obrazovku lekce,
z ní pak kliknutím na ⇐ se dostaneme na obrazovku „Prezentace“.***